

Advies voor richtlijnen
voor het milieueffectrapport
Concessie landaanwinning IJburg Tweede Fase
(Amsterdam)

13 augustus 1999

commissie voor de milieueffectrapportage

Aan de Minister van Verkeer en Waterstaat
door tussenkomst van
De Directeur-Generaal van de Rijkswaterstaat
Postbus 20906
2500 EX DEN HAAG

uw kenmerk
HKW/R 1999/5642;
HKW/R 1999/6362

uw brief
4 juni 1999;
24 juni 1999

ons kenmerk
U343-99/Sc/nm/1026-41

onderwerp
Advies voor richtlijnen MER concessie
landaanwinning IJburg 2e fase

doorkiesnummer
(030) 234 76 00

Utrecht,
13 augustus 1999

Met bovengenoemde brieven stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over de concessie landaanwinning IJburg 2e fase. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag te zijner tijd de vastgestelde richtlijnen krijgt toegestuurd.

ir. M.M.U. van Dis
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
concessie landaanwinning IJburg 2e fase

Richtlijnen voor het milieueffectrapport
Concessie landaanwinning IJburg Tweede Fase (Amsterdam)

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieueffectrapport over de concessie landaanwinning IJburg tweede fase in Amsterdam,

uitgebracht aan de minister van Verkeer en Waterstaat door tussenkomst van de Directeur-Generaal van de Rijkswaterstaat door de Commissie voor de milieueffectrapportage; namens deze,

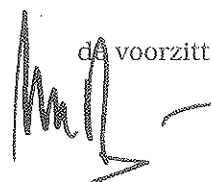
de werkgroep m.e.r. concessie landaanwinning IJburg tweede fase,

de secretaris

drs. J.J. Scholten

de voorzitter

ir. M.M.U. van Dis

Utrecht, 13 augustus 1999

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	3
2. Probleemstelling, doel en besluitvorming	4
2.1 Probleemstelling en doel	4
2.2 Besluitvorming	4
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	5
3.1 Opstelling van alternatieven	5
3.2 Beschrijving van ingrepen	7
3.3 Nulalternatief	9
3.4 Meest milieuvriendelijk alternatief	10
3.5 Referentie alternatief	10
4. Bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling	11
5. Gevolgen voor het milieu	11
6. Vergelijking van alternatieven	14
7. Leemten in informatie	14
8. Evaluatieprogramma	15
9. Vorm en presentatie	15
10. Samenvatting van het MER	16

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d.4 juni 1999, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
 - 1a. Brief d.d. 9 juni 1999 waarin de Commissie verzoekt om verlenging van de adviestermijn
 - 1b. Brief van het bevoegd gezag d.d. 24 juni 1999 m.b.t. instemming van de verlenging van de adviestermijn
2. Kennisgeving in Staatscourant nr 99 d.d. 28 mei 1999
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De besluitvorming met behulp van milieueffectrapportage (m.e.r.) over de landaanwinning van de tweede fase van de woningbouwlocatie IJburg in het IJmeer vormt een stap in een lange reeks van besluiten over de realisatie van de locatie. In het onderhavige advies voor richtlijnen voor het Milieueffectrapport (MER) voor de concessieverlening wordt aangegeven waaraan het MER aandacht dient te geven. De startnotitie presenteert daarvoor al veel goede informatie. Het advies concentreert zich daarom op die onderwerpen en punten waaraan de startnotitie nog weinig aandacht heeft gegeven.

Vanwege de lange en complexe voorgeschiedenis moet de beleidscontext waarbinnen de besluitvorming over het landmaken zich afspeelt, duidelijk worden beschreven.

Er zijn verschillende milieuaspecten die van invloed kunnen zijn op de wijze en de vorm van de landaanwinning en die beperkingen kunnen opleggen aan eerdere voornemens over de aanleg van de woningbouwlocatie en de daarbij behorende bouwopgaaf. In de startnotitie zijn de meeste van deze criteria al genoemd echter zonder dat zij zijn benoemd als ontwerpcriteria voor de opstelling van de alternatieven. Het betreft: de benodigde hoeveelheid zand, de herkomst van het zand (zout of zoet), het optreden van kwel en verder de ontsluiting van de tweede fase, de beïnvloeding van de kwaliteit van het oppervlaktewater in het licht van het overeengekomen *standstill principe*, het vrijkomend slib en de mogelijke nuttige toepassing daarvan in de aanleg van de tweede fase, het archeologisch erfgoed met name bij aanleg van een polder, de waterstaatkundige veiligheid en het risico voor inundatie alsook de landschappelijke inpassing van de tweede fase en de relatie met de omgeving.

In de startnotitie wordt voorgesteld in totaal zes alternatieven te behandelen. Vier daarvan zijn reëel te beschouwen alternatieven, te weten drie alternatieven (als combinaties van verschillende methoden van landmaken en stedenbouwkundige modellen) die te samen de bandbreedte van de te verwachten milieugevolgen afdekken en het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA).

Twee 'alternatieven' dienen als referentiesituaties: het 'nulalternatief' en het meest milieuvriendelijke alternatief dat is beschreven in het MER d.d. 1996 over de planologische inpassing van de tweede fase. Het MMA moet worden samengesteld uit de meest milieuvriendelijke elementen van de verschillende methoden van landmaken en de diverse stedenbouwkundige modellen. De Commissie adviseert voor het MMA, zodra een milieutechnische kwaliteit wordt bereikt die beantwoordt aan de scherp gestelde normen en ambities voor IJburg, het accent niet te leggen op een verdere optimalisatie van de milieutechnische kwaliteit maar op (extra) maatregelen ter versterking van de ecologische en landschappelijke kwaliteit van de locatie en de omgeving.

De Commissie sluit aan bij de indeling in de startnotitie van de te verwachten milieugevolgen. Zij vestigt daarbij aandacht op de geohydrologische effecten van een polderuitvoering alsook op de consequenties van het achterwege laten van een brugverbinding tussen het Strandeiland en het PEN-eiland voor de ontsnappingsmogelijkheden voor de bewoners van de tweede fase in het geval van een calamiteit.

De Commissie adviseert in het MER een aanzet op te stellen voor het evaluatieprogramma in de concessieverlening en daarin de relatie aan te geven met het *evaluerend ontwerpen* door de gemeente Amsterdam voor IJburg.

1. INLEIDING

In september 1996 heeft de gemeenteraad van Amsterdam besloten tot de ontwikkeling van de woningbouwlocatie IJburg. Dit besluit is in maart 1997 onderworpen aan een volksraadpleging. De uitkomst daarvan was zodanig dat daaropvolgend de gemeenteraad van Amsterdam in staat was te besluiten tot uitvoering van het besluit van september 1996.

In het plangebied zullen 18.000 woningen worden gebouwd, 8.500 in de eerste fase en 9.500 woningen in de tweede fase. De landaanwinning voor IJburg eerste fase is in januari 1999 van start gegaan nadat daarvoor in februari 1997 concessie was verleend door de minister van Verkeer en Waterstaat.

In januari 1996 is voor IJburg tweede fase een milieueffectrapport (MER) opgesteld, waarin de effecten van de aanleg zijn beschreven. Besloten is om (later) een aparte milieueffectrapportage (m.e.r.) te starten voor de vergunningverlening voor de landaanwinning (concessie). Hiervoor is namelijk, evenals voor de landaanwinning voor de eerste fase van IJburg, een andere instantie (de minister van Verkeer en Waterstaat) het bevoegde gezag.

Met de tervisielegging van de startnotitie "m.e.r.-procedure voor de concessie IJburg tweede fase" en de bekendmaking in de Staatscourant van 28 mei 1999¹] is deze m.e.r.-procedure van start gegaan.

Bij brief van 4 juni 1999 heeft de minister van Verkeer en Waterstaat²] de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het op te stellen MER voor de concessie. Daarin werd als einddatum voor het uitbrengen van het advies genoemd 30 juli 1999. Per brief van 9 juni 1999 verzocht de Commissie om verlenging van de adviestermijn in verband met de afwezigheid in juni en juli van verschillende leden van de werkgroep van de Commissie die het advies zal uitbrengen³]. Per brief van 24 juni 1999 liet het bevoegd gezag weten akkoord te kunnen gaan met verlenging van de adviestermijn tot 18 augustus 1999⁴].

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van deskundigen van de Commissie voor de m.e.r.⁵], die optreedt namens de Commissie en in dit advies verder 'de Commissie' wordt genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de concessieverlening mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁶], die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieuomstandigheden.

De startnotitie bevat reeds veel goede en relevante informatie. In de opstelling van het advies heeft de Commissie deze informatie zoveel als mogelijk beoordeeld en betrokken.

-
- 1 Zie bijlage 2.
 - 2 Zie bijlage 1.
 - 3 Zie bijlage 1a.
 - 4 Zie bijlage 1b.
 - 5 De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.
 - 6 Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

2. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieueffectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

2.1 Probleemstelling en doel

In de startnotitie en eerdere documenten in het kader van m.e.r.'s over IJburg is reeds voldoende ingegaan op de onderbouwing van het voornemen. In dit MER kan hiernaar worden verwezen.

In het kader van probleemstelling en doel dient het MER een overzicht te bevatten van de randvoorwaarden en (milieu)doelstellingen die uit eerdere besluiten voortvloeien en die bij de concessieverlening in acht moeten worden genomen. Hierbij dient te worden verwezen naar de relevante beleidsnota's, (ontwerp)plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd. De consequenties van de speciale beschermingsstatus van de gebieden in (de omgeving van) het plangebied overeenkomstig de Vogelrichtlijn van de Europese Unie en het Structuurschema Groene Ruimte moeten worden aangegeven alsook de betekenis van het gebied in het licht van de Ramsarconventie. Het gaat daarbij vooral om de maatregelen die reeds zijn overeengekomen ter compensatie van het verlies aan natuurlijke kenmerken in (de omgeving van) het plangebied als gevolg van de aanleg en het gebruik van IJburg.

Duidelijk moet worden welke criteria voor de beoordeling en afweging van alternatieven (bijvoorbeeld grens- en streefwaarden) aan het vigerend milieubeleid worden ontleend. Het gaat bijvoorbeeld om die waarden die behoren bij het *'standstill principe'* voor de kwaliteit van het oppervlaktewater van het IJmeer en het Markermeer en de (geactualiseerde) behoeften, visies en doelen ten aanzien van het natuurbehoud in het IJmeer.

2.2 Besluitvorming

Over de te nemen besluiten bevat de startnotitie reeds de benodigde informatie. Deze kan in het MER worden overgenomen. Het is aan te bevelen dat in het MER inzicht wordt gegeven in de rol die het *'evaluerend ontwerpen'* wordt toegedacht in de verdere plan- en besluitvorming over de uitvoering van IJburg tweede fase. Het *'evaluerend ontwerpen'* biedt de mogelijkheid om bij de verdere stedenbouwkundige uitwerking van de tweede fase op meer gedetailleerde wijze rekening te houden met de milieuaspecten van de nadere vormgeving die van belang zijn voor de uitvoering waarbij latere eventueel gewijzigde inzichten tot hun recht kunnen komen.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

3.1 Opstelling van alternatieven

De voorgenomen activiteit betreft het maken van land voor de stedelijke ontwikkeling van IJburg tweede fase. Het MER richt zich op de methode van landmaken en de milieugevolgen daarvan, zij het dat er een directe relatie is met het te kiezen stedenbouwkundige model. De alternatieven in het MER zullen dus bestaan uit stedenbouwkundige modellen met bijbehorende landmaakmethoden. De buitenste contour voor de tweede fase staat vast.

De geselecteerde alternatieven moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu met een accent op de methode van landmaken.

In de startnotitie staat beschreven dat er in principe een groot aantal alternatieven mogelijk is, waaruit gemotiveerd drie alternatieven zijn geselecteerd. Volgens de startnotitie zijn deze alternatieven discriminerend voor de te verwachten milieugevolgen; bovendien wordt de bandbreedte van de milieugevolgen ermee afgedekt. Er wordt gesteld dat deze milieugevolgen vooral beheerst worden door de hoeveelheid zand die gebruikt zal moeten worden, de herkomst van het zand (zout of zoet) en het optreden van kwel. Deze aspecten zijn direct gerelateerd aan de wijze van land maken. Op basis van het huidige inzicht deelt de Commissie deze opvatting. In het MER zal echter duidelijk moeten worden gemaakt of deze alternatieven inderdaad de uitersten vertegenwoordigen binnen de bandbreedte van gevolgen voor de diverse milieuaspecten. Behalve de *benodigde hoeveelheid zand*, de *herkomst van het zand* en het *optreden van kwel* zijn er nog andere milieuaspecten die beperkingen kunnen opleggen aan eerdere voornemens of aan de woningbouwopgaaf (in termen van aantal woningen en de verschillende soorten woningen) voor IJburg. Deze aspecten (die voor het merendeel op verschillende plaatsen in de startnotitie zijn vermeld) moeten ook als ontwerpcriteria in de selectie en formulering van de alternatieven betrokken worden. Het - betreft:

■ *Ontsluiting van de tweede fase*

De uiteindelijke vorm van de te ontwerpen eilanden bepaalt mede de wijze waarop de ontsluiting met openbaar vervoer en fiets plaats kan gaan vinden. Voor elk van de alternatieven moet worden aangegeven hoe aan de eerder gehanteerde wensen ten aanzien van de verdeling over de vervoerwijzen (modal

split) kan worden voldaan^{7]}. Tevens zal duidelijk moeten worden hoe een rendabele en duurzame ontsluiting per openbaar vervoer kan worden gerealiseerd.

■ *Beïnvloeding van de kwaliteit van het oppervlaktewater*

De uiteindelijke vorm van de eilanden en de uitvoeringswijze door middel van ophoging of door polderaanleg (of een combinatie van beide) bepalen in sterke mate de beïnvloeding van de kwaliteit van het oppervlaktewater. Dit is van groot belang in verband met de adoptie van het 'standstill principe'. Welk referentiejaar wordt aangehouden voor bepaling van de 'standstill'? Dit is relevant omdat recent de kwaliteit van het oppervlaktewater in het IJmeer en in het Markermeer is verbeterd.

■ *Vrijkomend slib*

In de startnotitie staat (op blz. 17) dat het streven is zo weinig mogelijk slib te verwijderen en dat vrijkomend slib eventueel als ophoogmateriaal een nuttige toepassing kan krijgen in de tweede fase van IJburg. De Commissie is van mening dat het vrijkomen, het storten en de mogelijke nuttige toepassing van slib (als ophoogmateriaal op de locatie) onderscheidend kunnen zijn voor de verschillende alternatieven.

■ *Archeologisch erfgoed*

De Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) geeft in haar inspraakreactie^{8]} aan dat met het oog op het mogelijke voorkomen van scheepswrakken en bewoningsresten een archeologisch vooronderzoek nodig is. In de startnotitie staat echter dat over het bodemarchief mondeling en schriftelijk overleg is gevoerd tussen Amsterdam en de ROB met als resultaat dat de locatie geen aanleiding geeft tot nader archeologisch onderzoek. De Commissie is van mening dat de mogelijke aanwezigheid van scheepswrakken en/of bewoningsresten mede onderscheidend kan zijn voor de keuze tussen de aanleg van de tweede fase door middel van ophoging of in de vorm van een polder.

■ *Waterstaatkundige veiligheid*

Het aspect veiligheid is discriminerend voor de keuze tussen de mogelijkheden van land maken door middel van ophoging of door inpoldering uit oogpunt van het risico voor inundatie. De aanwezigheid van adequate ontsnappingsroutes voor de eilandenbevolking speelt hierbij mee.

■ *Landschappelijke inpassing en de relatie met de omgeving*

De inpasbaarheid en de relatie met de omgeving van de tweede fase hebben ook een rol in de opstelling van de alternatieven. In dit verband speelt mee dat indien (een deel van) de tweede fase zou worden uitgevoerd als polder dat afwijkt van de wijze van land maken voor de eerste fase.

Wat betreft de *dijkhoogten en de waterstaatkundige veiligheid* van de tweede fase refereert de Commissie aan de opmerking hierover in haar toetsingsadvies over het herziene MER Woningbouwlocatie IJburg, tweede fase d.d. 12 april 1996 (par. 3.1, blz. 6) om de problematiek van de bepaling van de dijkhoogten op te lossen in overleg met de Dienst Weg- en Waterbouw van Rijkswaterstaat. Het is de Commissie bekend dat dit inmiddels is gebeurd. Daarom beveelt de Commissie

7 Alleen het model NvU maakt een openbaar vervoerontsluiting volgens de principes van de Nota van Uitgangspunten mogelijk. Bij sommige andere modellen (modellen Ringdijk en Binnenhaven) wordt het veel moeilijker om een adequate en rendabel te exploiteren openbaar vervoerlijn te ontwerpen.

8 Zie inspraakreactie nr 2, bijlage 4.

aan om de gevolgde methode en procedure en de daaruit voortvloeiende ontwerp-eisen aan de waterkeringen voor de tweede fase in het kort in het MER te beschrijven met verwijzing naar de relevante achtergronddocumentatie. Met name moet uit deze documentatie blijken wat het uiteindelijke inundatierisico van kleine en dus snel vollopende polders is. Het uiteindelijke risico dat de bewoners lopen moet in dezelfde orde van grootte liggen als voor andere wijken in de Randstad met een vergelijkbare woningdichtheid.

Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke preventieve en mitigerende maatregelen worden getroffen om de milieugevolgen zo beperkt mogelijk te houden. Tevens moet worden beschreven of naast de reeds overeengekomen maatregelen ter compensatie van het verlies aan natuurlijke kenmerken door de aanleg van de tweede fase van IJburg er nog andere compenserende maatregelen worden overwogen. Indien dat het geval is, moet de aard van die maatregelen en de voorgestelde plaats(en) van uitvoering worden aangegeven evenals de samenhang met de stedenbouwkundige ontwikkeling.

Aan de hand van het overzicht van relevante alternatieven kan een voorkeursalternatief en dient een meest milieuvriendelijk alternatief te worden aangewezen. De onderdelen waarop het voorkeursalternatief afwijkt van het meest milieuvriendelijke alternatief moeten in het MER expliciet worden gemotiveerd⁹].

3.2 Beschrijving van ingrepen

Om een goede inschatting te kunnen maken van de milieugevolgen per alternatief dienen in het MER de ingrepen te worden beschreven die behoren bij de verschillende alternatieven.

Ophoging

Bij ophoging zijn de volgende ingrepen en aspecten van belang:

- de ontwerphoogte in relatie tot mogelijke peilveranderingen (zie ook onder Waterhuishouding hieronder in deze paragraaf);
- wijze van slibverwijdering, transport, berging binnen of buiten de locatie met eventuele nuttige toepassing als ophoogmateriaal;
- herkomst en aard van het zand (zoet, zout ontzilt), zandtransport;
- depositie (direct op ondergrond na verwijdering sliblaag, of op geotextiel op de sliblaag);
- zetting (passief of versneld door verticale drainage);
- mogelijkheden tot beperken van troebeling van het oppervlaktewater tijdens de werkzaamheden.

De aanleg van de eerste fase gebeurt door middel van ophoging met zoet zand. De Commissie heeft begrepen, dat de voorkeur bij het land maken in het geval van ophoging van (delen van) de tweede fase uitgaat naar gebruik van zoet zand maar dat de definitieve keuze nog gemaakt zal moeten worden. Deze keuze moet in het MER onderbouwd worden met beschouwing van de mogelijke rol van diepe zandwinnings als vangput voor slib en de eventuele ecologische voordelen van

9 Tenzij in het MER wordt aangetoond dat het voorkeursalternatief samenvalt met het meest milieuvriendelijke alternatief.

een (gedifferentieerde) bodemverlaging annex vergroting van het watervolume in het IJsselmeer.

Polder

In het geval van aanleg van een polder moet aandacht worden gegeven aan de volgende ingrepen en aspecten:

- wijze van dijkaanleg en droogmalen;
- dijkprofiel met toegelaten overslag en voorzieningen voor de afvoer van overgeslagen water¹⁰;
- vluchtmogelijkheden;
- vluchtwegen in geval van overstroming¹¹] en capaciteitsberekeningen daar van in noodgevallen. Hierop wijst de startnotitie (in paragraaf 3.4) al.
- mogelijke peilveranderingen (zie ook onder Waterhuishouding hieronder in deze paragraaf).

Platforms op palen

Bij de aanleg van platforms op palen gaat het om de volgende ingrepen en aspecten:

- constructie en installatie;
- aanleghoogten als functie van waterstand, golfhoogten en leefgebied voor waternogels en de beïnvloeding van het aquatisch ecosysteem;
- onderhoud van de constructie;
- mogelijke belasting door drijfijls.

Drijvend wonen

In de startnotitie is vermeld dat grote belangstelling bestaat voor drijvend wonen. Vanwege het beperkte aanbod van de mogelijkheid tot drijvend wonen in de eerste fase van IJburg zou deze optie in de tweede fase moeten worden heroverwogen, aldus de startnotitie. Het creëren van mogelijkheden voor drijvend wonen vereist geen land maken maar wel verankering, ontsluiting en aansluiting op nutsvoorzieningen. De startnotitie geeft verder geen aanwijzingen voor deze vorm van wonen in de verschillende opties voor het land maken en stedenbouwkundige modellen. Het MER moet aangeven welke rol in de diverse alternatieven wordt toebedacht aan het drijvend wonen in de tweede fase.

Naast de ingrepen en bijbehorende aspecten die bij de verschillende vormen van land maken relevant zijn, moet ook per alternatief inzicht worden gegeven in de natuurmaatregelen, de waterhuishouding en de inpassing van de tweede fase ten opzichte van de eerste fase en de omgeving voor zover die relevant zijn voor deze m.e.r.

10 Dit geldt ook voor de hoogte van het opgehoogde terrein; eventueel kan de buitenrand daarvan wat hoger worden aangelegd.

11 Er is in overleg met de gemeente Diemen besloten om geen brug aan te leggen tussen het Strandeiland en het PEN-eiland zodat het vasteland vanaf het Strandeiland alleen nog via het Haveneiland te bereiken is. In het rapport *PEN-eiland, concretiseringsstudie natuurontwikkeling* van februari 1998 wordt de mogelijkheid aangestipt van de aanleg van een fietsbrug tussen het Strandeiland en het PEN-eiland. In het MER moet worden aangegeven welke betekenis deze beslissing en de mogelijke aanleg van een fietsbrug hebben voor de ontsnappingsmogelijkheden voor de toekomstige bewoners van de tweede fase in het geval van inundatie.

Natuurmaatregelen

Geef aan welke aanknopingspunten en beperkingen voor natuurbehoud en natuurontwikkeling de verschillende alternatieven bieden, zowel wat betreft de plekken op zich (de te realiseren eilanden en eventuele platforms op palen, de aan- en inliggende wateren en de strekdam) als wat betreft de ecologie van het IJmeer als geheel en de relatie met het PEN-eiland.

Geef aan welke onderwaterbodems en oevers worden ingericht of zullen verdwijnen.

Waterhuishouding

Besteed bij de waterhuishouding speciaal aandacht aan de invloed van de verschillende landvormen op de watercirculatie in het IJmeer en in verband hiermee de te verwachten waterkwaliteit. Belangrijk is ook aandacht te geven aan de consequenties van een eventuele wijziging in het peilregime van het IJsselmeer. Wellicht is het mogelijk in het belang van IJburg de besluitvorming hierover te versnellen.

Ook de watercirculatie in de binnenhaven en binnen een ringdijk of juist het gebrek aan circulatie verdient aandacht.

Inpassing

Geef aan hoe wordt aangesloten op de reeds vastgestelde plannen voor IJburg eerste fase, waaronder de plannen voor het centrum en de meest recente nieuwe ontwikkelingen, zoals die voor de herinrichting van het PEN-eiland.

Geef aan hoe de alternatieven zich verhouden tot het "MMA, 1996", de Nota van Uitgangspunten 1996 en de meest recente ontwikkelingen in het denken hierover (zie startnotitie pagina 10 en 11).

3.3 Nulalternatief

Naar de mening van de Commissie is er geen reëel nulalternatief, omdat reeds tot de ontwikkeling van IJburg is besloten. Volstaan kan worden met het beschrijven van de huidige milieusituatie, inclusief autonome ontwikkeling als referentiesituatie. Hieronder wordt in dit geval verstaan de situatie met aanleg en gebruik van de eerste fase zonder uitvoering van de tweede fase.

3.4 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) moet:

- realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen;
- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu.

Het eerste punt impliceert dat keuzen en maatregelen ter bescherming van het milieu ook in het MMA niet onbeperkt kunnen worden meegenomen wanneer zij leiden tot onacceptabele kosten of op gespannen voet staan met andere projectdoelstellingen. De Commissie geeft in overweging om alle in principe mogelijke maatregelen afzonderlijk te beschrijven en daaruit een MMA samen te stellen dat behalve in brede zin doelmatig ook uit kostenoogpunt realistisch is. Daarbij

beveelt de Commissie aan om prioriteit te geven aan maatregelen die de grootste bijdrage leveren aan de omgevingskwaliteit. Dat houdt in dat, zodra een milieutechnische kwaliteit wordt bereikt die beantwoordt aan de scherp gestelde normen en ambities voor IJburg, het accent niet wordt gelegd op een verdere optimalisatie van de milieutechnische kwaliteit maar op (extra) maatregelen ter versterking van de ecologische kwaliteit en landschappelijke kwaliteit van de omgeving (bijvoorbeeld stadsnatuur, gedeeltelijke handhaving van de strekdam, recreatieve mogelijkheden). Voor zover deze extra maatregelen niet direct met de vormgeving en het land maken van de eilanden te maken hebben, kan dit aan de orde komen bij het al in paragraaf 2.2 van dit advies genoemde "evaluerend ontwerpen".

In de opstelling van het MMA speelt het gewicht dat gegeven wordt aan de korte versus de lange termijn effecten een belangrijke rol. Uitvoering van (een deel van) de tweede fase als polder heeft bij voorbeeld positieve effecten voor het milieu op de korte termijn vanwege de besparing op de zandbehoefte. Indien meer gewicht wordt toegekend aan de lange termijn effecten, dan is uitvoering door middel van ophoging meer milieuvriendelijk vanwege de energiebesparing (geen bemaling) en het vermijden van te verwijderen kwelwater. De Commissie beveelt aan voor het MMA deze voor- en nadelen van de korte en lange termijn effecten tegen elkaar af te zetten.

3.5 Referentie alternatief

De startnotitie geeft aan (op blz. 9, paragraaf 2.2) dat het MMA beschreven in het Herziane MER Woningbouwlocatie IJburg tweede fase van 1996 ook (dus naast het nulalternatief) zal dienen als referentie alternatief. De Commissie is van mening dat vergelijking van de alternatieven (en met name het MMA) met dit speciale referentie alternatief de kwaliteit van het MER ten goede zal komen.

4. BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN AUTONOME ONTWIKKELING

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten.

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat het eigenlijke landaanwinningsgebied en omgeving, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Per milieuaspect (bodem, water, aquatisch ecosysteem enz.) kan de omvang van het studiegebied verschillen.

Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden en objecten zoals de nabijgelegen geprojecteerde spe-

ciale beschermingszone in het kader van de EG Vogelrichtlijn en eventuele archeologisch belangrijke scheepswrakken en bewoningsresten¹²].

De aspecten die aan de orde moeten komen in de beschrijving van de bestaande toestand van het milieu zijn voor een deel dezelfde als die zijn aangegeven in de hiernavolgende paragraaf over de gevolgen voor het milieu: de herkomst en de aard van het ophoogzand, de onderwaterbodem en de kwaliteit van het bodemslib in het plangebied, de waterkwaliteit van het IJmeer en het Markermeer, het aquatisch ecosysteem in het IJmeer en het Markermeer en het landschap zonder de aanleg van de tweede fase maar met de aanwezigheid van de eerste fase.

5. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- Naast negatieve effecten moet ook aan positieve effecten aandacht worden besteed (bijvoorbeeld inzake natuurontwikkeling door het ontstaan van nieuwe aquatische milieus op de overgangen tussen land en water van de eilanden van de tweede fase);
- expliciet dient te worden ingegaan op cumulatie van effecten op de waterkwaliteit van het IJmeer en het Markermeer;
- bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd of een 'worst case scenario' worden gebruikt;
- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal.

In de startnotitie (paragrafen 4.2 en 4.3) staat een overzicht van de effecten die moeten worden beschreven. De Commissie beveelt aan om aan de vermelde effecten nog enkele andere toe te voegen. Aldus ontstaat het volgende totaalbeeld:

Effecten tijdens de aanleg:

- effecten van transport en aanleg;
- hoeveelheid en bestemming van vrijkomend slib;
- duur van mogelijke hinder tijdens de aanleg;
- mitigerende maatregelen tijdens de uitvoering.

Effecten na de aanleg:

- effecten op de waterhuishouding;

12 Zie de opmerking over de aanwezigheid van archeologisch erfgoed in paragraaf 3.1 van dit advies en de inspraakreactie van de ROB (inspraakreactie nr 2, bijlage 4).

- effecten op de waterkwaliteit;
- effecten op landschap en ecologie;
- effecten op het bodemarchief;
- veiligheid en ontsluiting;
- mitigerende maatregelen na de aanleg.

Daarnaast wijst de Commissie nog op de volgende punten:

- In de startnotitie staat (op blz. 11) dat in het MER de resultaten van de monitoringsprogramma's en het Onderwaterplan zullen worden meegenomen. Dit is vooral van belang voor de effecten op de waterhuishouding, de waterkwaliteit en de ecologie.
- Welk water- en bodemoppervlak blijft beschikbaar voor foeragerende watervogels bij de aanleg van platforms op palen?
- Wat is het cumulatieve effect van de verschillende ingrepen die het maken van de tweede fase van IJburg met zich meebrengt met de effecten van andere activiteiten waaronder het gebruik van het IJmeer voor koelwater en de waterrecreatie?
- In de startnotitie staat (op blz. 11) dat de brug tussen het Strandeiland en het PEN-eiland geen deel meer uitmaakt van de plannen. Het is duidelijk dat dit niet alleen consequenties heeft voor de ontsnappingsmogelijkheden voor de toekomstige bewoners van de tweede fase van IJburg in het geval van calamiteiten maar ook voor de verkeersbelasting op de verbinding tussen het Strandeiland en het Haveneiland en daarmee voor delen van het ontwerp van beide eilanden. Het is van belang dat dit punt niet blijft liggen tot de Stedenbouwkundige planontwikkeling van de tweede fase maar reeds in dit MER aan de orde komt.
- De geohydrologische effecten van een polderuitvoering van (een deel van) de tweede fase verdienen speciale aandacht. Een polder bespaart weliswaar op grondstoffen en energie tijdens de aanlegfase maar zij heeft tijdens de gebruiksfase een ingrijpende en permanente invloed op de (grond)waterhuishouding en bovendien vraagt bemaling voortdurend energie. In dit verband verwijst de Commissie naar de opmerkingen die in paragraaf 3.2 van het toetsingsadvies over het herziene MER Woningbouwlocatie IJburg d.d. 12 april 1996 over de geohydrologische effecten van een polder zijn gemaakt. Wellicht ten overvloede zijn deze opmerkingen hier nogmaals weergegeven. Het betreft informatie over de contourpatronen van:
 - a) de stijghoogten in de verschillende watervoerende pakketten (inclusief het 'freatische' grondwater c.q. de eerste modellaag) in de situatie zonder polder,
 - b) de stijghoogten in de verschillende watervoerende pakketten (inclusief het 'freatische' grondwater c.q. de eerste modellaag) in de situatie met polder,
 - c) verlaging van de stijghoogten in de verschillende watervoerende pakketten (inclusief het 'freatische' grondwater c.q. de eerste modellaag) als gevolg van de aanleg van de polder,
 - d) het patroon van de door het model uitgerekende kwel in de polder,
 - e) de verandering in het wegzijgings/kwel-patroon als gevolg van het aanleggen van de polder.

Met deze informatie kunnen de volgende vragen worden beantwoord:

- Met hoeveel kwelwater wordt volgens het model de polder belast en wat is de verwachte samenstelling van dit kwelwater (met name wat betreft chloride-, fosfaat- en stikstofgehalte)?
- Waar wordt het kwelwater (met de overtollige neerslag) uitgeslagen en wat is de te verwachten samenstelling van het uitgeslagen water?
De eerste vraag heeft te maken met de voorspelling van de vochtbeschikbaarheid voor grondwaterafhankelijke vegetatie, met de voorspelling van mogelijke zettingsveranderingen en met de voorspelling van de kwaliteit van het oppervlaktewater in de polder.
De tweede vraag is van belang voor de voorspelling van de kwaliteit van het omringende water buiten de polder.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieueffecten van de alternatieven moeten onderling én met de beide referenties (het nulalternatief en het MMA van het MER van 1996) worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de alternatieven verschillen. Het gaat vooral om die gevolgen die tussen de alternatieven significant verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden.

De startnotitie geeft aan dat eventueel een Multi Criteria Analyse (MCA) kan worden uitgevoerd. De Commissie is van mening dat het aantal alternatieven en de milieugevolgen niet zo complex zijn dat ten behoeve van de vergelijking van de alternatieven uitvoering van een MCA nodig zou zijn. Mocht toch besloten worden tot uitvoering van een MCA, dan moet in ieder geval een gevoeligheidsanalyse voor de toegekende gewichtsfactoren worden gedaan.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken. Hoewel dit geen verplicht deel van het MER uitmaakt, beveelt de Commissie aan een indicatie te geven van de kosten van de verschillende alternatieven.

7.

LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu-informatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

8.

EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Het bevoegde gezag moet bij de concessieverlening aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat de initiatiefnemer in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek geeft, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek. In deze aanzet zullen in ieder geval de gevolgen van uitvoering van het voornemen voor de waterkwaliteit van het IJmeer en het Markermeer een prominente positie moeten innemen alsook welke maatregelen genomen moeten worden om het 'standstill principe' te kunnen handhaven. In de aanzet moet duidelijk worden gemaakt welke relatie aanwezig is tussen het op te stellen evaluatieprogramma en het *evaluerend ontwerpen*.

In de concessieverlening voor de eerste fase van IJburg (d.d. 7 februari 1997) is geen evaluatieprogramma vastgesteld. Met het oog hierop beveelt de Commissie aan om in de concessieverlening voor de tweede fase een evaluatieprogramma vast te stellen dat van toepassing is op zowel de eerste als op de tweede fase van IJburg.

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- duidelijke kaarten op te nemen op basis van recent kaartmateriaal, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven:

- de beleidscontext waarin de besluitvorming over het landmaken voor IJburg, tweede fase plaats vindt;
- de uitgangspunten voor de opstelling van de alternatieven;
- de samenstelling van de alternatieven en het MMA;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven onderling en met het nulalternatief (aanleg van de eerste fase en geen uitvoering van de tweede fase) en het MMA van het MER d.d. 1996 alsook de argumenten voor de selectie van het voorkeursalternatief;
- de belangrijke leemten in kennis;
- de aanzet voor het evaluatieprogramma;
- verdere stappen in het besluitvormingsproces en de relatie met het *evaluerend ontwerpen*.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen
voor het milieueffectrapport
concessie landaanwinning IJburg
tweede fase

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 4 juni 1999 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat

Hoofdkantoor van de Waterstaat

Aan
Commissie voor de milieu-effectrapportage
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
ingekomen	INGEKOMEN 05 JUNI 1999
nummer	: 4578-99
dossier	: 1026-5
kopie naar	: Sc/pres/bib/nm

Contactpersoon
E.J.A. van der Boorn
Datum
2 juni 1999
Ons kenmerk
HKW/R 1999/5642
Onderwerp

Doorkiesnummer
070-3518359
Bijlage(n)
2 - 4 JUNI 1999
Uw kenmerk

Startnotitie m.e.r.-procedure concessie landaanwinning IJburg tweede fase in de gemeente Amsterdam.

Geachte commissie,

Burgemeester en wethouders van Amsterdam hebben op 15 april 1999 bij mij ingediend de Startnotitie m.e.r.-procedure in verband met de landaanwinning voor de realisering van de woonwijk IJburg, tweede fase, in het IJmeer in de gemeente Amsterdam. Voor de landaanwinning zal te zijner tijd bij mij als bevoegd gezag een aanvraag moeten worden ingediend tot verlening van een concessie op grond van de Wet van 14 juli 1904, Stb. 147, houdende bepalingen omtrent het ondernemen van droogmakerijen en indijkingen. Aangezien het in dit geval de aanwinning van land met een oppervlakte van meer dan 200 ha betreft, dient de gemeente Amsterdam als initiatiefnemer voorafgaand aan de indiening van bedoelde concessie-aanvraag eerst een milieu-effectrapport op te stellen. De in dat kader door de gemeente opgestelde startnotitie treft u bijgaand aan.

Gelet op het bepaalde in de Wet milieubeheer stel ik u hierbij in de gelegenheid tot het uitbrengen van advies over het geven van richtlijnen inzake de inhoud van het milieu-effectrapport. In dat verband maak ik u er attent op, dat de startnotitie in het kader van de inspraakprocedure ter inzage is gelegd. De kennisgeving daarvan is vrijdag 28 mei jl. in de Staatscourant en een aantal dagbladen verschenen, zodat u tot 30 juli aanstaande

Postadres: Postbus 20906, 2500 EX Den Haag
Bezoekadres: Johan de Wittlaan 3

Telefoon (070) 351 80 80
Telefax 070-3519067

Bereikbaar met tramlijn 7 (Station CS) of tramlijn 8 (Station HS)

HKW/R 1999/5642

de gelegenheid heeft uw advies uit te brengen. Bijgaand treft u tevens een afschrift van bedoelde kennisgeving aan.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN VERKEER EN WATERSTAAT,
namens deze,
DE DIRECTEUR-GENERAAL VAN DE RIJKSWATERSTAAT,
voor deze,
Het waarnemend hoofd van de Stafdienst
Bestuurlijk Juridische Zaken,

mr H.A. Kramer

BIJLAGE 1a

Brief d.d. 9 juni 1999 waarin de Commissie verzoekt om verlenging van de adviestermijn

commissie voor de milieueffectrapportage

De Minister van Verkeer en Waterstaat
door tussenkomst van de
Directeur-Generaal van de Rijkswaterstaat
Postbus 20906
2500 EX DEN HAAG

uw kenmerk
HKW/R 1999/5642

uw brief
4 juni 1999

ons kenmerk
U280-99/Sc/nm/1026-9

onderwerp
melding samenstelling werkgroep

doorkleesnummer
(030) 234 76 00

Utrecht,
9 juni 1999

In antwoord op uw brief als boven vermeld kan ik u hierbij conform artikel 2.21 van de Wet milieubeheer (Wm) mededelen, dat de werkgroep van de Commissie voor de milieueffectrapportage die adviseert over Concessie landaanwinning IJburg tweede fase, onder voorzitterschap zal staan van ir. M.M.U. van Dis. Verder zal de werkgroep bestaan uit de volgende personen:

- prof.dr.ir. E.W. Bijker wonende te Maasluis, deskundige civiele techniek: waterbouw: havens / kusten / offshore;
- ir. H.S. Buijtenhek wonende te Deventer, werkzaam bij TNO Apeldoorn, divisie MKV, deskundige: procestechologie /// milieuhygiëne: vergunningen // lucht: geur.
- G.F.W. Hermgreen wonende te Pieterburen, deskundige bestuurskunde // planologie // methodologie//ecologie;
- drs. J.H. Hoogendoorn wonende te Diepenveen, werkzaam bij TAUW Deventer, deskundige geohydrologie//water: waterwinning;
- dr. H. Nieboer wonende te De Bilt, werkzaam bij TNO Zeist, deskundige procestechologie: biotechnologie//chemie//milieuhygiëne;
- ir. J. Termorshuizen wonende te Bleiswijk, werkzaam bij Haaglanden, deskundige verkeer: verkeersgeluid//planologie.

De werkgroepleden nemen op persoonlijke titel deel aan de werkgroep. Ik verzoek u na te gaan, of er tegen één of meer van deze personen bezwaar bestaat uit het oogpunt van (mogelijke) betrokkenheid bij dit project of de besluitvorming daarover ingevolge artikel 2.21, lid 2 van de Wm. Als dat het geval is, ontvang ik graag een reactie met toelichting van u.

Postadres Postbus 2345
3500 GH UTRECHT
Bezoekadres Arthur van Schendelstraat 800

telefoon (030) 234 76 66
telefax (030) 233 12 95
e-mail mer@eia.nl

